

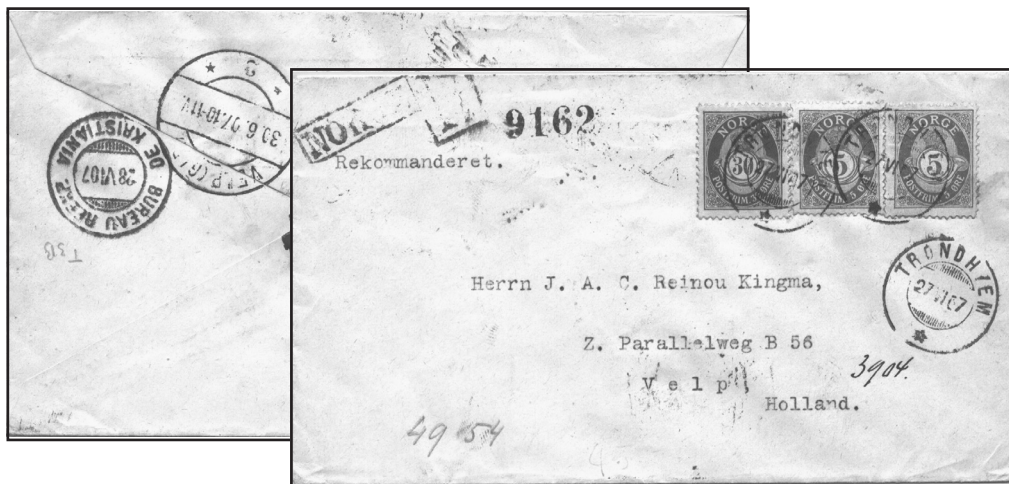

POSTHISTORIE

In de zomer van dit jaar werd ik verrast door het bericht dan Paul H Jensen was overleden. Paul was een van de grootste posthistorici in Noorwegen. En ook internationaal genoot hij een groot aanzien. Ik leerde Paul een aantal jaren geleden kennen bij gelegenheid van een postzegeltentoonstelling in Bergen, Noorwegen. Ik exposeerde daar voor de eerste keer in Noorwegen mijn Noorse postwaardestukken. Behalve waardevolle adviezen van zijn kant kreeg ik ook de nodige complimenten. En zijn advies om ook tentoon te stellen tijdens de nationale tentoonstelling Oslo 2000. We correspondeerden met elkaar en ik was

onder de indruk van zijn kennis met betrekking tot de Noorse postwaardestukken. Zijn verzameling werd in 2003 en 2004 bekroond met goud op internationale tentoonstellingen. Samen met mijn vrouw bezocht ik hem en zijn vrouw in Oslo, twee jaar geleden. Meer nog dan zijn kennis was ik onder de indruk van zijn innemendheid. Het streefde mijn ijdelheid toen ik op zijn voordracht lid mocht worden van het Norsk Posthistorisk Selskap. De leden van dit gezelschap hebben hun sporen verdiend op het gebied van publicaties met betrekking tot posthistorie. Paul was een van de oprichters van dit gezelschap en jarenlang

Brief verzonden van Trondhjem naar Velp, Gelderland. Brief heeft aantekenstempel Norge R met los nummer 9162. Brief is gestempeld Trondhjem 27 VI 07*. Transitstempel Bureau reekp. De Kristiania 28 VI 07. Dit is een treinstempel dat werd gebruikt voor post naar het buitenland op het traject Oslo- Kornsjø van 1893 tot 1920. Aankomststempel Velp (Gld) *3*, 30.6.07.10-11v. De afzender is voor en deel onleesbaar gemaakt, maar vaag is in de lakzegel te lezen: ...Grilstad *Trondhjem*. De brief is gefrankeerd met 2X NK 76 en NK 81. Van 1-7-1891 tot 1-2-1921 was het tarief voor een brief Naar Nederland 20 øre. Het aantekenrecht bedroeg in dezelfde periode 20 øre. Totaal 40 øre.

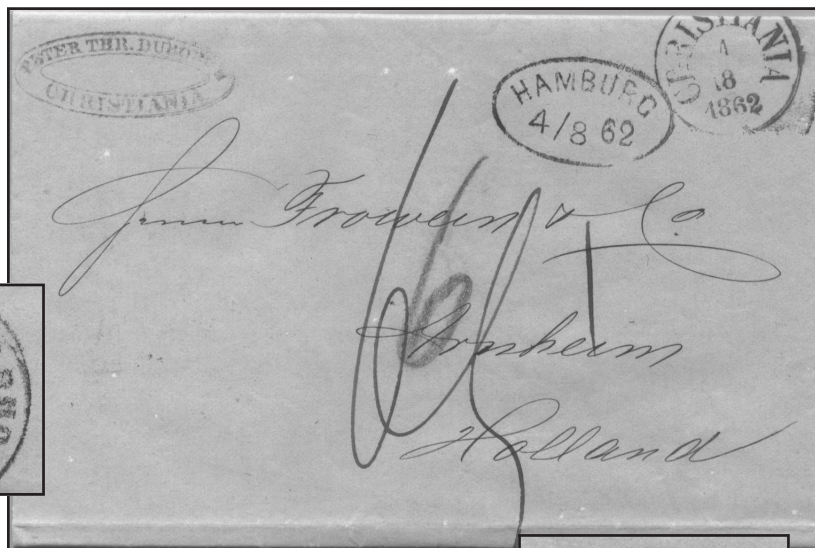
voorzitter. Want posthistorie is een van de andere filatelistische gebieden waar Paul zich voor interesseerde. In 1984 schreef hij een artikel over deze - toen - nieuwe tentoonstellingsklasse. Dit artikel is nog steeds lezenswaardig en werd in oktober 2004 nogmaals gepubliceerd in Budstikka, het orgaan van het Norsk Posthistorisk Selskap.

Posthistorie - een nieuwe populaire klasse in de filatelie.

Uit de klassieke vorm van postzegels verzamelen zijn in de loop der jaren een aantal vormen voor gespecialiseerd verzamelen

Achterzijde brief

Een onbetaalde brief van Christiania, Noorwegen naar Arnhem, Nederland. De brief kreeg het stempel Christiania 4 8 1862. Ze werd verstuurd per stoomboot naar Hamburg. Bij aankomst werd gestempeld K.D.O.P.A. Hamburg 4-8 11-12. Het Deense postkantoor (**Konelig Dansk o ber Post Amt**) overhandigde de brief aan het Hamburg Stadt Post Amt, die afstempelde Hamburg 4/8 62. In een postzak ging de brief naar de Nederlandse grens. De aankomststempel is Arnhem 5 8 1862. De geadresseerde betaalde 65 cent zoals aangegeven. Het Nederlandse deel van de porto was 10 cent, voor de transit door Duitsland moest 3 Silbergroschen worden betaald en vervoer over de route Hamburg- Christiania kostte 6 Sgr. (Dit laatste bedrag staat in rood op de brief). Het totale buitenlandse aandeel is dus 9 Sgr, omgerekend 55 cent. Het aan huis bezorgen van de brief kostte 1 cent, wat ook aan de voorzijde is aangegeven.

Achterzijde brief

voortgekomen. Deze hebben langzamerhand hun eigen betekenis, regels en definities gekregen. Een dergelijke vorm die in de laatste tien jaren zijn eigen regels heeft gekregen, alsmede erkenning en die populair werd, is de posthistorie.

Een posthistorische verzameling toont een of ander aspect met betrekking tot postale handeling, gedocumenteerd door middel van een omslag, een brief of iets anders dat via de Post is verstuurd of dat een of andere postale routine duidelijk maakt.

Het kan gaan over aspecten van de officiële Post, van particuliere postbedrijven of over andere vormen van georganiseerd vervoer van brieven, pakketten en boodschappen. Een dergelijke verzameling moet een algemeen thema hebben, dat te maken heeft met een postale handeling. De verzameling moet door middel van de getoonde objecten dit postale thema documenteren.

Men kan zeggen dat op deze wijze de posthistorie ligt tussen de traditionele filatelie en de motieffilatelie.

De posthistorie heeft zich ontwikkeld vanuit twee verschillende bronnen. De ene bron is gebaseerd op postzegels. Men wil namelijk postzegels tonen in hun postale gebruik als gebruiksvoorwerp. De andere bron is de voorfilatelie, dit wil zeggen de periode, die ligt tussen de oprichting van een georganiseerd postwezen, toegankelijk in gebruik voor iedereen, en de invoering van de postzegels.

De voorfilatelistische verzameling bestond aanvankelijk uit een verzameling van stempels die werden gebruikt voor er postzegels waren. Behalve stempels trachtte men ook de verschillende handgeschreven postale bijschriften te tonen en te verklaren die betrekking hadden op het vervoer van objecten. Deze voorfilatelistische objecten gingen langzamerhand een natuurlijke inleiding vormen bij de verzamelingen van traditionele aard. Wat Noorwegen betreft kregen we de eerste poststempels pas tien jaar voor we de eerste postzegel kregen.

Volgens de definitie duurde de zogenaamde voor-filatelistische periode in Noorwegen slechts tien jaar, en de opbrengst uit die periode op zich is naar verhouding schamel met slechts ongeveer zestig vaste en ambulante postplaatsen met stempels. Wil men iets meer halen uit de Noorse posthistorie voor de komst van de postzegel, dan zal men de diepte in moeten, zich bezig moe-

ten gaan houden met de handgeschreven bijschriften; de portotarieven bestuderen en de postroutes. En misschien wel het meest belangrijke: zich gaan bezig houden met brieven uit en naar het buitenland.

Op deze oude brieven vindt men postale bemerkings die aantonen welke porto werd berekend. En bijschriften en buitenlandse stempels die de transportroute aangeven naar en uit Noorwegen. De eerste poststempels op Noorse brieven duiken reeds rond 1760 op. Gezien het feit dat alle Noorse post naar het buitenland via Denemarken en Zweden over Hamburg ging, zijn het de stempels van Hamburg die als eerste opduiken.

Het moet duidelijk zijn dat niet alleen oude brieven posthistorisch interessant zijn. Posthistorie wordt feitelijk iedere dag geschreven. Alle brieven die via de post worden verstuurd, kunnen zaken tonen die posthistorisch interessant zijn. Maar het is duidelijk dat hier, zoals in alle andere verzamelingen, het wat ongewone, interessant is. Met betrekking tot oude zaken is het bijzonder interessant dat veel informatie over hoe de Post functioneerde, verloren is gegaan of bijzonder moeilijk toegankelijk is. Daarom kan men slechts met behulp van zijn materiaal reconstrueren, hoe een bepaalde postale taak werd uitgeoefend.

De Post in de verschillende landen bieden (of hebben aangeboden) verschillende postale diensten aan en het is interessant in een verzameling de ontwikkeling van dergelijke diensten te kunnen documenteren. Men kan denken, hetzij aan aangetekende, waarde-, expres of geldzendingen. Men kan ook kijken naar de interne postverwerking- bij voorbeeld als het gaat over onbetaalde brieven of portobrieven. Hier in Noorwegen zijn er vele mooie verzamelingen die juist dergelijke onderwerpen behandelen.

Zuiver posthistorische verzamelingen had-

Brief verzonden van Stavanger naar Den Haag. Stavanger 26 V 34. Per vliegtuig naar Kopenhagen is onwaarschijnlijk, omdat Widerøes Flyveselskap A/S pas vanaf 18 juni 1934 tot 1 september 1934 een luchtroute Oslo-Kristiansand-Stavanger-Haugesund opende. Hiervan zijn geen speciale stempels bekend. Dus zoals gewoonlijk in die tijd, in twee dagen, per trein naar Kopenhagen. Kopenhagen Luftpost 2. 28.5.34. 11.00. Per vliegtuig van Kopenhagen naar Rotterdam. Rotterdam.63. 28.V.9N 1934. Doorgezonden naar Den Haag. 's Gravenhage 27. 29.5.34.12-1V. Op de voorzijde de mededeling met paars potlood '10 gr'(am). Getypt 'Express by Airmail'. Kartingsnummer 054 in blauw.

Porto brief van 125 øre voldaan met Nk 184, 3*148 en 3*118. Brief tot 20 gram kostte 30 øre tussen 10-1-1927 en 1-4-1943. Expres was 60 øre tussen 1-1-1927 en 1-6-1952. Luchtpostrecht was per 20 gram 15 øre tussen 1-4-1932 tot 1-2-1940. Totaal 105 øre. Mogelijk geeft de aanduiding '10 gr' aan, dat het gewicht 10 gram boven dat van een brief uit de eerste gewichtsklasse was. In dat geval kwam er bij het brieftarief 20 øre bij, per 20 gram. Dan is de frankering juist, maar dan heeft men vergeten het luchtpostrecht te verhogen met de verschuldigde 10 øre per 20 gram.

den het vroeger moeilijk om erkend te worden als het gaat over tentoonstellen. Zuiver voorfilatelistische verzamelingen werden gerekend tot de klassieke filatelie en minder beoordeeld omdat ze geen postzegels bevatten. Andere verzamelingen werden beoordeeld als thematische of motieverzameling, en minder beoordeeld omdat ze de algemeen geldende principes van dergelijke verzamelingen niet

volgden. Andere vielen onder de zogenaamde 'verzamelingen die zijn opgebouwd volgens bijzondere inzichten', en ze werden dan ook niet altijd serieus genomen.

In de loop van de jaren zeventig van de vorige eeuw werd er zeer geijverd om eigen regels te krijgen en eigen definities voor posthistorische verzamelingen, en binnen de FIP werd een posthistorische commissie gevormd. In Madrid in 1975 werd een reglement aangenomen met richtlijnen en dat reglement geldt in hoofdlijnen nog steeds. De eerste keer dat er een eigen posthistorische klasse was op een internationale tentoonstelling, was op de HAFNIA in Kopenhagen in 1976. Men kan zeggen dat daarna de posthistorische verzameling zich heeft afgescheiden als een eigen klasse, zowel internationaal als nationaal, in ieder geval hier in Noorwegen.

Het FIP-reglement voor posthistorische verzamelingen geeft de volgende definitie van een posthistorische verzameling: "Een posthistorische verzameling is een verza-

meling die is gebouwd op de bestudering en classificatie van postale en filatelistische objecten, die direct verband houden met de methoden, verzendingsroutes en voorwaarden voor het verzenden van postale mededelingen die een tijdlang gegolden hebben, en met de verdere organisatie voor dit doel van postale diensten, hetzij van staten, lokale overheden of private instanties.

Als aanvulling op deze definitie werd een nadere definitie gegeven die als volgt luidt: "Een posthistorische verzameling bestaat allereerst uit postaal vervoerde brieven en dergelijke objecten, gestempelde postzegels, alsmede postale documenten, zodanig samengevoegd dat de verzameling een posthistorisch onderwerp illustreert overeenkomstig de definitie.

Daarnaast accepteert men nu, na dit herziene reglement, zuivere stempelverzamelingen als posthistorische verzamelingen, als ze zodanig zijn opgebouwd dat ze de ontwikkeling tonen van poststempels in een posthistorische samenhang.

Onder de posthistorische onderwerpen die in de lijst van het reglement staan, vinden we:

1. Voorfilatelistische postdiensten
2. Algemene studie van de ontwikkeling van postdiensten, nationaal of internationaal
3. Militaire post, veldpost, belegeringspost, krijgsgevangenen- post en concentratie-kamppost
4. Scheepspost
5. Rampenpost
6. Gedesinfecteerde post (cholera-brieven)
7. Treinpost
8. Postcensuur
9. Portobrieven
10. Postautomatisering

Er staat verder geschreven dat verzamelingen kunnen bevatten, daar waar het echt

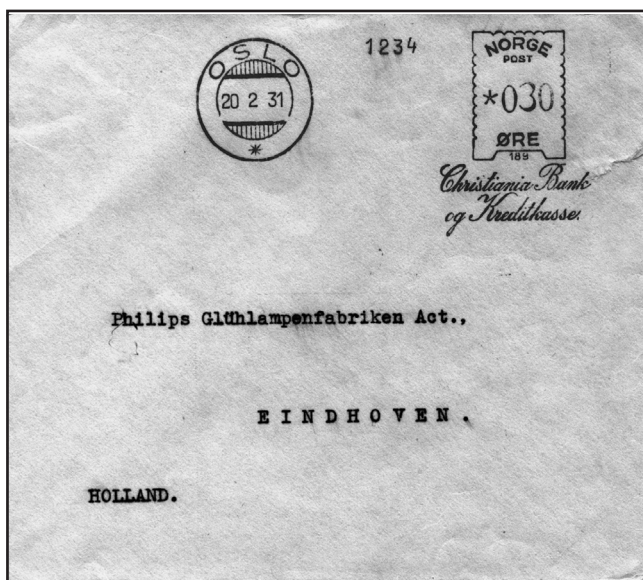
nodig is, behalve de objecten die zijn genoemd in de definitie, andere postzegels en voorlopers, kaarten, drukwerken, tekeningen, verordeningen, reglementen en dergelijke zaken.

Over deze definitie werd stevig gediscussieerd. Sommigen zijn van mening dat ongebruikte postzegels ook posthistorie zijn; anderen menen dat ze helemaal niet thuishoren in een posthistorische verzameling, behalve in heel bijzondere gevallen. Deze ontwikkeling voorkomt, dat ongebruikte zegels en postwaardestukken in een posthistorische tentoonstellingsverzameling deze zelfs negatief beïnvloedt. Verder moet men voorzichtig zijn met het tonen van te veel kaarten en afbeeldingen die geen postale objecten zijn. Men moet zich beperken tot datgene wat noodzakelijk is om een verband te verduidelijken.

Met het gebruik van losse gestempelde postzegels moet men ook voorzichtig zijn, als ze niet bijvoorbeeld op grond van een speciaal stempel, erg interessant zijn. Ook hier zijn er natuurlijk uitzonderingen. In verzamelingen die uitsluitend de ontwikkeling van stempels tonen, zijn losse postzegels meer op hun plaats, maar ook hier is de regel, dat een complete brief aanzienlijk meer zegt dan vele losse postzegels.

Vaak associeert men een verzameling brieven met posthistorie. Het is hier op zijn plaats om te benadrukken dat zelfs de fraaiste brief geen enkele posthistorische kennis toont, als men geen analyse kan laten zien van de brief en een verklaring. Men moet iedere brief niet afzonderlijk beschrijven, maar men moet aantonen, wat de plaats is van de brief in een groter geheel.

Hier in Noorwegen wordt posthistorie meer en meer populair. Ons land heeft een aantal interessante postale situaties en heeft die in de loop der tijd ook altijd gehad. Er is ook heel veel ouder materiaal toegankelijk,

Brief, verzonden 20 februari 1931. Roodfrankering van Christiania Bank og Kreditkasse. Correct portobedrag van 30 øre van 1-1-1927 tot 1-4-1943.

maar men moet oppassen dat men het materiaal van openbare archieven of van andere eigenaars niet ontvreemdt! . De prijzen van het posthistorisch materiaal zijn in ieder geval in het algemeen op een zodanig redelijk niveau gebleven, (Dit schreef Paul in 1984, Ton S.) dat de meesten een basisverzameling kunnen opzetten zonder al te grote kosten. Men hoeft slechts te weten wat men wil verzamelen en een plan maken.

Iets wat meer en meer populair wordt is de 'hjemstedsamling', een verzameling die de postale en andere ontwikkeling toont van een geografisch begrensde gebied. Deze is op weg om zich te ontwikkelen tot een eigen discipline, maar voorlopig wordt ze gerekend tot de posthistorische verzamelingen. Men moet alleen wat voorzichtig zijn met wat men in een verzameling opneemt. Duidelijk uitgelokte objecten en ander maakwerk hebben geen positieve

invloed op een beoordeling. In een later artikel zullen de principes voor waardering en jurering van de posthistorische tentoonstellingsverzameling nader worden bekeken.

Sinds het schrijven van dit artikel zijn er een aantal jaren verstreken en is er het een en ander gebeurd met betrekking tot de gedachten over de posthistorie.

Zo heeft de Nederlandse bond van filatelisten-verenigingen richtlijnen gepubliceerd met betrekking tot de beoordeling van posthistorische verzamelingen, welke waren goedgekeurd door het FIP-bestuur op 25 september 1992 en in werking traden voor tentoonstellingen na 1 januari 1995. In

1996 volgde een supplement onder de vermelding: 'bijzondere regels voor de beoordeling van posthistorische inzendingen op FIP-tentoonstellingen'. (Vertaling van de SREV: special regulations for the evaluation of postal history exhibits at FIP-exhibitions.)

Natuurlijk hoeft men zich niet aan deze regels te houden, tenzij men een gunstige beoordeling wil krijgen op een tentoonstelling. Maar de regels kunnen ook een goede leidraad vormen of ideeën opleveren, wanneer men zijn verzameling gaat opzetten.

In grote lijnen gaat het reglement uit van de beschrijving zoals u hierboven heeft kunnen lezen.

Maar toch nog een paar aanvullingen, c.q. wijzigingen.

De lijst met posthistorische onderwerpen

werd als volgt aangepast en uitgebreid. Voorbeelden van postgeschiedkundige onderwerpen zijn:

1. De postdienst vóór het bestaan van postzegels
2. De ontwikkeling van de lokale, regionale, nationale of internationale postdienst
3. De posttarieven
4. De routes voor het vervoer van de brievenmalen
5. Postmerken (marcofilie), zoals beschreven in art.2, 2e alinea: 'inzendingen van postmerken tonen de indeling van of een studie over poststempels, aangebracht door officiële, lokale of particuliere postdiensten op brieven en andere poststukken.'
6. Militaire post, veldpost, belegeringspost, krijgsgevangenenpost, concentratiekamp- en geïnterneerden post (zowel burgerlijk als militair)
7. Scheepspost - zowel ter zee als van binnenwateren
8. Spoorwegpost
9. Rijdende postkantoren van allerlei aard
10. Rampenpost
11. Gedesinfecteerde post
12. Censuurpost
13. Met port belaste stukken
14. Postmechanisatie
15. Stempels/ merktekens van expediteurs (forwarding agents)
16. Dienstpost en Portvrijdom

Ook werd het voorstel aangenomen dat in beperkte mate gebruik mag worden gemaakt van aan een onderwerp gerelateerd illustratief materiaal.

Men schreef dat je 'ook bijvoorbeeld de ont-

wikkeling van het postverkeer tussen twee of meer gebieden, landen of werelddelen zou kunnen laten zien.'

Een inzending kan chronologisch worden opgezet, hetzij geografisch (b.v. naar lokale of nationale gebieden), per transportmiddel of -dienst of op enige andere wijze die de inzender toepasselijk vindt. De studie van de tarieven voortvloeiend uit postverdragen tussen twee of meer landen is over het algemeen belangrijker dan de binnenlandse tarieven van een bepaald land in dezelfde periode.

Op het FIP congres van 2 september 2004 werd het voorstel aangenomen dat voortaan 3 periodes zullen worden gehanteerd: postgeschiedenis tot 1875 ('pre-UPU'), postgeschiedenis van 1876 tot 1945 en postgeschiedenis na 1945. De tentoonstellingsinzendingen zullen worden gejureerd naar de periode waarin ze aanvangen of waarin het zwaartepunt van de inzending ligt.

Ter illustratie van wat mogelijk is, toon ik u een aantal voorbeelden uit mijn verzameling die handelt over de post van Noorwegen naar Nederland.

Wie zich niet wil beperken tot het verzamelen van postzegels van Scandinavië, maar ook iets te weten wil komen over het gebruik van deze postzegels, kan door het opzetten van een posthistorische verzameling een nieuwe vorm van filatelie ontdekken.